

TELESCOPUL JAMES WEBB ȘI FRUMUSEȚEA CREAȚIEI DIVINE OGLINDITĂ ÎN UNIVERS

Autor: Claudiu Coman | 30 iulie 2022

Zilele trecute, în mediile virtuale, obișnuite cu tot felul de știri, apărea o știre potrivit căreia NASA a dat publicității o serie de imagini excepționale, primite de la o distanță de peste 5 milioane de km față de Pământ, prin intermediul telescopului *James Webb*, lansat în spațiu anul trecut, pe 25 decembrie, în ziua Nașterii Domnului, cu scopul de a-l înlocui pe mult mai bătrânul *Hubble*. Așa cum era de așteptat, tehnica de ultimă generație a reușit să ducă astrofizica cu un pas înainte. Imaginile furnizate, excepționale, ne arată un univers în expansiune, despre care avem încă foarte multe de învățat.

Cu ceva timp în urmă, Brian Greene, profesor de fizică la *Universitatea Columbia* scria un volum pe care a optat să-l intituleze *Universul elegant*¹. Studiul profesorului Greene este analogul celui scris de teologul David Bentley Hart, *Frumusețea infinitului. Estetica adevărului creștin*². Cele două contribuții pot părea bizare, în sensul în care ar vorbi despre chestiuni diferite, în limbaje diferite, sprijinite pe itinerarii diferite. Și, totuși, între știință și credință sunt posibile conexiuni pe care nu le putem intui atunci când avem tendința de a emite concluzii grăbite. Bunăoară, fizicianul Michio Kaku, folosindu-se de teoria lui Einstein care spunea că universul se extinde aproape instantaneu, concluzionează în urma unei analize rapide, dar amănunțite, că „timpul nu a apărut odată cu Big-Bang-ul, dar a existat un timp înainte de începutul universului nostru. Fiecare univers s-a născut într-un foarte scurt interval de timp, dar totalitatea universurilor din multivers poate fi eternă. Așadar, teoria tuturor lucrurilor lasă deschisă chestiunea existenței lui Dumnezeu”³. Opinia lui Kaku, justificată de vasta

experiență ca universitar în domeniul fizicii, este opusă celei a fizicianului Lawrence M. Krauss, pentru care universul nu necesită existența lui Dumnezeu, motivația fiind aceea că, după calculele lui Frank Wilczek, universul și-a început existența în starea cea mai simetrică posibil, fără a fi necesară existența oricărui tip de materie. Simplificând argumentația lui Wilczek, există ceva mai degrabă decât nimic, deoarece „nimicul este instabil”⁴.

Chiar dacă argumentele pro și contra sunt bazate pe diferite calcule matematice complexe, totuși, gânditori de talia lui Husserl susțin contrariul, apelând la mijloacele și metodele filozofiei. De pildă, în scrierea intitulată *Crisis of the European Sciences*, Husserl argumentează că „extrema matematizare a naturii le face pe ființele umane să creadă că stăpânesc propriile lor treburi în univers prin convingerea că universul, așa cum e descris matematic, este, în ultimă instanță, adevărat, astfel încât îl înlocuiesc pe Dumnezeu”⁵.

Mai mult, cu toate că ar părea că întreaga argumentație este forțată, alte genii ale matematicii și ale fizicii vorbesc, la unison, despre limitele limbajului matematic, ceea ce confirmă veridicitatea gândirii lui Husserl. Este vorba despre marele Georg Cantor, creatorul așa-numitei *teorii a mulțimilor*, care afirmase că „esența matematicii constă în întregime în *libertatea ei*”⁶.

De fapt, ideea lui Cantor nu a fost solitară; contemporanul său, Richard Dedekind, cu aproximativ șase ani mai târziu față de ideile expuse de Cantor, spunea că, în sine, „conceptul de număr este complet independent de intuițiile privind spațiul și timpul. [...] Numerele sunt creații libere ale minții umane”⁷. Altfel spus, „obiectivul matematicii nu mai era căutarea adevărilor despre natură, ci construirea unor structuri abstracte – sisteme de axiome – și urmărirea tuturor consecințelor logice ale acestor axiome”⁸.

Așa ajungem la un alt geniu, Kurt Gödel care, după cum voi arăta, a folosit consecințele logice ale axiomelor despre care vorbise Dedekind, în dorința de a aduce dovezi științifice în favoarea existenței lui Dumnezeu. Chiar dacă apare aiudoma unei ciudățenii pentru postmodernitate, „demonstrația” ontologică a lui Gödel cu privire la existența lui Dumnezeu este de luat în seamă. În fapt, este vorba despre un set (nepublicat de Gödel, dar păstrat în manuscris), alcătuit din cinci axiome, trei teoreme și alte trei definiții, intercalate. Pe scurt, e vorba despre pozitivitatea unei proprietăți care este astfel dacă și numai dacă negarea acesteia este negativă (Axioma 1); apoi, în legătură cu aceasta, o oarecare proprietate e pozitivă dacă conține în mod necesar o proprietate pozitivă (Axioma 2). Apoi, proprietatea pozitivă este necontradictorie (adică ar putea exista) (Teorema 1). Acestea le urmează definiția prin care ceva „e de tip Dumnezeu” dacă și numai dacă posedă toate proprietățile pozitive. Prin urmare, „a fi de tip Dumnezeu” este o proprietate pozitivă (Axioma 3), acest aspect având o valență dublă: e și logic, și necesar (Axioma 4). De aici rezultă că o proprietate P este esența lui x dacă și numai

dacă x are proprietatea P , iar P este în mod necesar minimală (Definiție), căreia urmează faptul că dacă x este „de tip Dumnezeu”, atunci a fi „de tip Dumnezeu” este esența lui x (Teorema 2). În mod logic, urmând schema acestei argumentări, x există în mod necesar dacă are o proprietate esențială (Definiție). Deci, a exista în mod esențial este „de tip Dumnezeu” (Axioma 5), căreia îi urmează, ca un fel de concluzie, enunțul potrivit căruia există cu necesitate un x astfel că x este „de tip Dumnezeu”⁹.

De fapt, argumentația lui Gödel are un corespondent în literatura patristică, în opera Sfântului Maxim Mărturisitorul, care în celebra *Ambigua* zice că „dumnezeirea e mai presus de toată împărțirea și compoziția și partea și întregul – fiindcă e necantitativă –, și străină de tot ce există într-o anumită poziție și de orice înțeles care i-ar determina modul existenței, fiindcă e necantitativă și liberă și dezlegată de orice legătură și afecțiune față de orice altceva; căci e fără relație, neavând ceva înainte de ea, sau cu ea, sau după ea, fiind dincolo de toate și necompusă cu nici un lucru, după nici o rațiune sau mod”¹⁰. Părintele Stăniloae explică faptul că Dumnezeu, fiind veșnic, „pune în mișcare și ține în mișcare spre sine toate cele compuse și create pentru ca acestea să crească într-un proces de asimilare veșnică, fără să fie o creștere materială nesfârșită în defavoarea alteia, ci o creștere spirituală care include și o asimilare a materiei posedate prin spiritul penetrat de dumnezeire. Nemișcatul și Mișcătorul tuturor e și veșnic, și infinit”¹¹.

Fidel acestui mesaj, intuit în urma unor cercetări ample din domeniul fizicii, iar nu pe calea deschisă de Sfinții Părinți, Ian Hutchinson, profesor de fizică nucleară și inginerie la prestigioasa Universitate MIT, spunea într-un interviu că „universul există datorită acțiunilor lui Dumnezeu”¹². În concluzie, un alt fizician american, Alan Lightman, observa că „ceea ce noi numim *legi ale naturii* sunt legi ale lui Dumnezeu și descrierea noastră a modului normal în care Dumnezeu ordonează lumea. Eu cred că se petrec miracole și azi, și în istorie. Eu aleg să cred că știința nu reprezintă toată cunoașterea serioasă care există”¹³. Aproape identic, Owen Gingerich, profesor emerit de astronomie și istoria științei de la Harvard, spunea cândva: „eu cred că universul nostru fizic este prins cumva într-un univers spiritual, mai larg și mai profund, în care miracolele se pot petrece”¹⁴.

În același fel am putea spune despre faptul că imaginile pe care le-am primit de la telescopul spațial James Webb sunt atât o minune a științei moderne care vorbește deslușit, cu ajutorul tehnicii, despre capodopera lui Dumnezeu, ai cărei membri suntem și noi.

NOTE

1. Brian Greene, *Universul elegant. Supercorzi, dimensiuni ascunse și căutarea teoriei*

- ultime*, traducere din engleză de Dragoș Anghel și Anamirela-Paula Anghel, Editura Humanitas, București, 2011, p. 440. ↑
2. David Bentley Hart, *Frumusețea infinitului. Estetica adevărului creștin*, traducere de Vlad (Nectarie) Dărăban, studiu introductiv de Vlad (Nectarie) Dărăban și Mihail Neamțu, Editura Polirom, Iași, 2013, p. 538. ↑
3. Michio Kaku, *Ecuația lui Dumnezeu. În căutarea unei teorii a tuturor lucrurilor*, traducere din limba engleză de Constantin Dumitru-Palcus, Editura Trei, București, 2022, p. 183. ↑
4. Lawrence M. Krauss, *Universul din nimic*, traducere din engleză de Constantin Dumitru-Palcus, Editura Trei, București, 2013, p. 236. ↑
5. Alexei Nesteruk, *Universul după imaginea lui Imago Dei. Explicația existențială și fenomenologică a angajamentului teologic în cosmologia modernă*, prefață și traducere din limba engleză de Florin Caragiu, Editura Platytera, București, 2021, p. 319. ↑
6. Mario Livio, *Este Dumnezeu matematician?*, traducere din limba engleză de Anca Florescu-Mitchell, Editura Humanitas, București, 2017, p. 188. ↑
7. Idem, *Ibidem*, p. 188. ↑
8. Idem, *Ibidem*, p. 188. ↑
9. John D. Barrow, *Cartea infinitului. Scurtă introducere în nemărginit, etern și nesfârșit*, traducere din limba engleză de Irinel Caprini, Editura Humanitas, 2015, p. 112. ↑
10. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, traducere din limba greacă veche, introducere și note de Preotul Profesor Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006, p. 266. ↑
11. Idem, *Ibidem*, p. 267. ↑
12. Alan Lightman, *Universul accidental. Lumea pe care credeai că o știi*, traducere din engleză de Vasile Decu, Editura Publica, București, 2016, p. 43. ↑
13. Idem, *Ibidem*, pp. 43-44. ↑
14. Idem, *Ibidem*, p. 44. ↑

Imagine: Unsplash